SEJ
SPOŁECZEŃSTWO
EDUKACJA
JĘZYK

Tom 22/2025, ss. 257-272
ISSN 2353-1266
e-ISSN 2449-7983
DOI: 10.19251/sej/2025.22(19)
www.sej.mazowiecka.edu.pl
Otrzymano: 17.05.2025
Zaakceptowano: 17.10.2025
Opublikowano: 31.12.2025

CC BY

Marian Zdzisław Stepulak
Akademia Mazowiecka w Płocku
ORCID: 0000-0002-5144-9217

TEOLOGICZNE I PSYCHOLOGICZNE UWARUNKOWANIA SAKRAMENTU CHRZTU ŚWIĘTEGO W CZASACH WSPÓŁCZESNYCH

THEOLOGICAL AND PSYCHOLOGICAL CONDITIONS OF THE SACRAMENT OF BAPTISM IN MODERN TIMES

Streszczenie
Problematyka niniejszego artykułu dotyczy teologicznych i psychologicznych uwarunkowań sakramentu chrztu świętego w czasach współczesnych. W części pierwszej podane są główne tezy dotyczące teologicznych uwarunkowań sakramentu chrztu świętego w kontekście zapisów Katechizmu Kościoła katolickiego. Część druga to analiza psychologicznych uwarunkowań sakramentu chrztu świętego. Dziecko w wieku niemowlęcym posiadają psychologiczny fundament na przyjęcie chrztu. Ważna jest podmiotowość niemowlęcia. Życie religijne dziecka kształtują się w jego rodzinie. W dalszych etapach rozwojowych istotne jest wychowanie holistyczne, integralne i synergistyczne. W dalszej części artykułu przedstawione są badania własne maturzystów. Na ostatnią część pracy składają się wnioski pastoralne dotyczące sakramentu chrztu świętego.

Słowa kluczowe: chrzest, psychologia chrztu, teologia chrztu, wychowanie holistyczne, wychowanie synergistyczne

Abstract
The subject of this article concerns the theological and psychological conditions of the sacrament of baptism in modern times. The first part presents the main theses concerning the theological conditions of the sacrament of baptism in the context of the provisions of the Catechism of the Catholic Church. The second part is an analysis of the psychological conditions of the sacrament of baptism. A child in infancy has a psychological foundation for receiving baptism. The subjectivity of an infant is important. The religious life of a child is shaped in its family. In the later stages of development, holistic, integral and synergistic upbringing is important. The rest of the article presents the students' own research. The last part of the work consists of pastoral conclusions concerning the sacrament of baptism.

Keywords: baptism, psychology of baptism, theology of baptism, holistic upbringing, synergistic upbringing

Wprowadzenie

Jednym z bardzo istotnych problemów natury teologicznej w duszpasterstwie jest właściwe podejście do sakramentu chrztu. Nie chodzi tutaj o problemy doktrynalne ale o chrzest w rozumieniu pastoralnym. Zauważa się bowiem niski poziom świadomości wiernych na temat chrztu. W tym kontekście wskazane jest podjęcie krytycznej analizy i syntezy w obszarze teologii i współczesnej psychologii. Sakrament chrztu ma bardzo długą i bogatą tradycję. Jest to sakrament wiary. Chrześcijanin może wierzyć tylko w wierze Kościoła. Istotne jest to, że chrzest jest konieczny do zbawienia. Odpuszcza grzechy, nie tylko grzech pierworodny, ale także grzechy osobiste i wszelkie kary za grzech. Chrzest stanowi wspólnotę pomiędzy wszystkimi chrześcijanami, a także z tymi, którzy nie są jeszcze w pełnej komunii z Kościołem katolickim. Chrzest zostawia niezatarte, duchowe znamię.

W aspekcie psychologicznym chrzest jest wpisany w cały holistycznie rozumiany rozwój. U niemowlęcia rozwija się prazaufanie, które daje fundament dla kształtowania się religijności i duchowości. Religijność najpełniej rozwija się w naturalnym systemie rodzinnym dziecka. Wychowanie religijne i duchowe daje najlepsze efekty jeżeli będziemy je realizować w sposób holistyczny, integralny i synergistyczny. Bardzo ważnym elementem tego artykułu jest prezentacja badań maturzystów i och krytyczna analiza i synteza. Badania dotyczą postaw maturzystów wobec sakramentu chrztu, W badaniu uczestniczyło 100 osób. W kontekście naukowej refleksji nad badaniami maturzystów zostały wyprowadzone wnioski pastoralne.

1. Teologiczne uwarunkowania sakramentu chrztu świętego

Istnieje wiele różnych definicji sakramentu chrztu świętego. Jedna z nich podkreśla to: iż: „Chrzest święty jest fundamentem całego życia chrześcijańskiego, bramą życia w Duchu (*vitae spiritualis ianua/drzwi do życia duchowego*) i bramą otwierającą dostęp do innych sakramentów. Przez chrzest zostajemy wyzwoleni od grzechu i odrodzeni jako synowie Boży, stajemy się członkami Chrystusa oraz zostajemy wszczepieni w Kościół i stajemy się uczestnikami jego posłania: Chrzest jest sakramentem odrodzenia przez wodę i w słowie" (Katechizm Kościoła katolickiego. Poznań 1994: Pallottinum, nr 1213).

Piękną definicję chrztu podaje św. Augustyn. Według niego chrzest jest obmyciem wodą, poprzez które „niezniszczalne nasienie" słowa Bożego przynosi życiodajny skutek. Św. Augustyn powie o chrzcie: „Słowo łączy się z elementem materialnym i to staje się sakramentem" (KKK, 1228).

Symboliczne obmycie wodą nazywane jest oświeceniem, ponieważ ci, którzy otrzymują pouczenie, zostają oświeceni przez samego Boga. Sakrament ten uważany jest przez chrześcijan za najpiękniejszy i najwspanialszy dar, łaską, namaszczeniem, oświeceniem, szatą niezniszczalności, obmyciem odradzającym, pieczęcią i wszystkim, co może być łączone z najcenniejszym darem. Uzasadnieniem tego przekonania jest przede wszystkim świadomość tego, że jest on udzielany tym, którzy nic nie przynoszą; łaską - ponieważ jest dawany nawet tym, którzy zawinili; chrztem - ponieważ grzech zostaje pogrzebany w wodzie; namaszczeniem - ponieważ jest święty i królewski (a królów się namaszcza); oświeceniem - ponieważ jest jaśniejącym światłem; szatą - ponieważ zakrywa nasz wstyd; obmyciem - ponieważ oczyszcza; pieczęcią - ponieważ strzeże nas i jest znakiem panowania Boga (deon.pl/wiara/pytania-o-wiar/co-wnosi-w-zycie-człowieka-chrzest 220245, data dostępu, 2025-03-10, godz. 14.29).

Sakrament chrztu ma bardzo długą i bogatą tradycję. „Kościół celebrował chrzest i udzielał go od dnia Pięćdziesiątnicy. Istotnie, św. Piotr mówi do tłumu poruszonego jego przepowiadaniem: „Nawróćcie się i niech każdy z was ochrzci się w imię Jezusa Chrystusa na odpuszczenie grzechów waszych, a weźmiecie w darze Ducha Świętego" (Dz 2, 38). Apostołowie i ich współpracownicy udzielają chrztu każdemu, kto wierzy w Jezusa: Żydom bojącym się Boga i poganom. Chrzest zawsze wiąże się z wiarą: „Uwierz w Pana Jezusa, a zbawisz siebie i swój dom" - oświadcza św. Paweł strażnikowi w Filippi" (KKK, 1226).

Chrzest jest sakramentem wiary. Wiara zaś potrzebuje wspólnoty ludzi wierzących. Chrześcijanin może wierzyć tylko w wierze Kościoła. „Wiara wymagana do chrztu nie jest wiarą doskonałą i dojrzałą, ale zaczątkiem, który ma się rozwijać. Gdy katechumeni lub rodzice chrzestni słyszą skierowane do siebie pytanie: „O co prosicie Kościół Boży?", odpowiadają: „O wiarę!"(KKK, 1253).

Chrzest jest konieczny do zbawienia. Przekonanie to wyrasta z polecenia Jezusa skierowanego do Swoich uczniów aby głosili Ewangelię i chrzcili wszystkie narody. Kościół nie zna oprócz chrztu innego środka, by zapewnić wejście do szczęścia wiecznego. Stara się więc nie zaniedbywać otrzymanego od Pana nakazu, by „odradzać z wody i z Ducha Świętego" wszystkich, którzy mogą być ochrzczeni. „Bóg związał zbawienie z sakramentem chrztu, ale sam nie jest związany swoimi sakramentami" (KKK, 1257).

Chrzest odpuszcza wszystkie grzechy, nie tylko grzech pierworodny ale także grzechy osobiste i wszelkie kary za grzech. „W tych, którzy zostali odrodzeni, nie pozostaje więc nic, co mogłoby przeszkodzić im w wejściu do Królestwa Bożego, ani grzech Adama, ani grzech osobisty, ani skutki grzechu, wśród których najcięższym jest oddzielenie od Boga" (KKK, 1263).

W ochrzczonym człowieku pozostają jednak pewne doczesne konsekwencje grzechu, takie jak cierpienie, choroba, śmierć „czy nieodłączne od życia ułomności, takie jak słabości charakteru, a także skłonność do grzechu, którą Tradycja nazywa pożądliwością lub metaforycznie „zarzewiem grzechu" (fomes peccati)" (KKK, 1264).

Chrzest oprócz oczyszczenia wszystkich grzechów, czyni neofitę „nowym stworzeniem", przybranym synem Bożym, świątynią Ducha świętego (KKK, 1265).

„Najświętsza Trójca daje ochrzczonemu łaskę uświęcającą, łaskę usprawiedliwienia, która:

- uzdalnia go do wiary w Boga, do pokładania w Nim nadziei i miłowania Go przez cnoty teologalne;
- daje mu zdolność życia i działania pod natchnieniem Ducha Świętego pośrednictwem Jego darów;
- pozwala mu wzrastać w dobru przez cnoty moralne" (KKK, 1266).

Chrzest czyni nas członkami Ciała Chrystusa i włącza człowieka w Kościół (KKK, 1267). „Chrzest stanowi podstawę wspólnoty między wszystkimi chrześcijanami, również z tymi, którzy nie są jeszcze w pełnej komunii z Kościołem katolickim. Ci przecież, co wierzą w Chrystusa i otrzymali ważnie chrzest, pozostają w jakiejś, choć niedoskonałej wspólnocie ze społecznością Kościoła katolickiego, usprawiedliwieni z wiary przez chrzest należą do Ciała Chrystusa, dlatego też zdobi ich należne im imię chrześcijańskie, a synowie Kościoła katolickiego słusznie ich uważają za braci w Panu. Chrzest stanowi sakramentalny węzeł jedności, trwający między wszystkimi przezeń odrodzonymi" (KKK, 1271).

„Chrzest opieczętowuje chrześcijanina niezatartym duchowym znamieniem (charakterem) jego przynależności do Chrystusa. Znamienia tego nie wymazuje żaden grzech, chociaż z powodu grzechu chrzest może nie przynosić owoców zbawienia. Sakramentu chrztu udziela się jeden raz; nie może on być powtórzony" (KKK, 1272; ; deon.pl/wiara/pytania-o-wiar/co-wnosi-w-zycie-człowieka-chrzest 220245, data dostępu, 2025-03-10, godz. 14.29).

2. Psychologiczne uwarunkowania sakramentu chrztu świętego

Chrzest niemowlęcia jest również uzasadniony psychologicznie. Sfera rozwoju religijnego i duchowego bowiem kształtuje się już w okresie niemowlęcym. Jest ona najważniejszym obszarem holistycznego wzrostu i rozwoju każdego człowieka. Okres niemowlęctwa jest niejednorodny w rozwoju religijnym. Na początku tego okresu można mówić o przedreligijności, a w drugim półroczu widać określone, choć dopiero zaczątkowe zachowania religijne. W niemowlęctwie można wyróżnić dwa etapy: faza areligijna i faza quasireligijnych zachowań.

W fazie areligijnej (pierwsze półrocze) kształtują się funkcje i mechanizmy psychiczne, które są fundamentem religijności. Są to m.in. koncentracja wybiórcza na bodźce, samosterowność oraz abstrakcja. Druga faza quasireligijna ujmuje niektóre oznaki religijne na przykład: obraz, krzyż, figurka. Na pytanie: Gdzie jest Bóg? - dziecko patrzy i wskazuje ręką na obraz. Na polecenie: zrób Amen - składa ręce. Uczy się religijności szybciej w swojej rodzinie poprzez mechanizm naśladownictwa.

W pierwszym okresie życia pozałonowego człowieka ważne jest przeżycie dobroci innych osób, przede wszystkim matki, co z kolei rodzi w dziecku tak zwane prazaufanie. To wszystko pozwala dziecku przemóc strach i nieść określoną radość oraz otwarcie się na innych, a tym samym stanowi psychologiczną podstawę dla rozwoju religijności polegającej na zaufanie Bogu (Stepulak 1996b, 29).

Innym ważnym elementem rozwoju niemowlęcia jest podmiotowość. Jednocześnie z wiedzą niemowlęcia o tym, że istnieje odrębnie od otaczających je przedmiotów, pojawia się poczucie własnej podmiotowości, czyli świadomość, że może być podmiotem czy sprawcą zdarzeń następujących w jego świecie. Zdaniem wielu psychologów wiedza niemowląt o własnym Ja, w tym także poczucie własnej podmiotowości, powstaje w trakcie ich wczesnych relacji osobowych z opiekunami. Tak wczesne poczucie podmiotowości daje duże szanse na prawidłowe kształtowanie swojej religijności i duchowości (Vasta, Haith, Miller 1995, 523-524).

Przyszłe życie religijne i duchowe ochrzczonego dziecka kształtuje się w naturalnym systemie, jakim jest rodzina. W tym kontekście można by powiedzieć, iż:

- Podstawowym czynnikiem w rozwoju religijnym i duchowym dziecka jest religijność rodziców. Istotny jest ich autorytet. „Wyrasta ona bowiem z postawy rodzicielskiej, której istotnym elementem jest dostrzegana przez dzieci miłość, połączona z wymaganiami (kategorycznością), a równocześnie z pewną łagodnością matki i pobłażliwością ojca. Sama miłość bez postawy wymagającej, bez pewnej kategoryczności w postawie rodzicielskiej, nie spełnia warunków skuteczności jej oddziaływania" (Prężyna 1983, 131-169).

- Efektywność oddziaływania religijności rodziców w procesie formowania się postaw religijnych dzieci zależy od aktywności tej religijności. Przez aktywność tę rozumie się osobiste zaangażowanie rodziców do religijnych postaw dzieci (Stepulak 2010a, 208).
- Bardzo istotnym źródłem religijności dziecka jest wyzwolona w nim podmiotowa aktywność w tym zakresie. Za jej początek można uznać świadome przeżyte spotkanie z religią. Okoliczność ku temu stwarza I Komunia święta i katechizacja (Stepulak 2010a, 208).
- Podstawowym czynnikiem rozwoju religijności i duchowości jest katechizacja, ale jej rola w tym względzie wydaje się różnie na etapach szkoły podstawowej i szkoły średniej (Stepulak 2010a, 208).
- Ostatnim czynnikiem, który okazał się powiązany z rozwojem postawy religijnej i duchowej, jest adekwatny kontakt z osobami duchownymi. Generalnie taki kontakt należy uznać za czynnik sprzyjający rozwojowi pozytywnej postawy religijnej i duchowej(Stepulak 2010a, 208).

Istnieje wiele dowodów na to, iż religia pełni szereg funkcji w życiu i holistycznym, osobowym rozwojem człowieka:

- Dopełnia i ubogaca byt ludzki, egzystencjalnie doświadczający ograniczoności.
- Podkreśla wartość osoby ludzkiej.
- Angażuje i dynamizuje życiowo całego człowieka.
- Wprowadza pełną i absolutną aksjologię oraz hierarchię wartości.
- Kieruje życiowo i moralnie (uzasadnia normy moralne oraz zobowiązuje do ich realizacji).
- Stanowi źródło powinności życia i służby dla innych ludzi (miłość bliźniego) w poczuciu odpowiedzialności za drugiego człowieka i społeczeństwa.
- Inspiruje do kreacji i zaangażowania w kulturę.
- Wiedzie do zbawienia i życia wiecznego (Maj 2009, 254).

Psychologiczne spojrzenie na Sakrament chrztu ma charakter rozwojowy. Pełny rozwój osobowy zakłada synergię wszystkich sfer rozwojowych człowieka od samych początków życia człowieka. Chodzi tutaj o rozwój poznawczy, społeczny, emocjonalno-uczuciowy, estetyczny, moralny, religijny i duchowy.

3. Chrzest w kontekście całościowego ujęcia rozwoju człowieka jako osoby

Na wszystkie prawdy wiary, w tym także na sakrament chrztu należy patrzeć jako na organiczną całość. Jeśli ktoś zauważy wewnętrzny sens jakiejś prawdy wiary, to zaczyna pogłębiać się w wierze i lepiej rozumieć także inne Boże prawdy. Przez chrzest Kościół małe, niedojrzałe rozwojowo dziecko do swojej wiary. Jednakże dziecko

w miarę dorastania, ucząc się myśleć i samodzielnie kochać, będzie poznawało i kochało coraz bardziej świadomie i samodzielnie. Bardzo istotne jest to, iż wiara takiego człowieka powinna zawsze wyrastać z wiary Kościoła, być wiarą w Kościele i razem z Kościołem. Chrystus pragnie, abyśmy wszyscy byli Kościołem, a nie tylko gromadą wierzących w pojedynkę ludzi. Chrzest niemowląt jest właśnie drogą pełnego wzrostu i rozwoju w Kościele i w Chrystusie.

W tym aspekcie można mówić o wychowaniu integralnym. Integracja oznacza proces scalania się elementów w całość, zespalania się w jedność. Idea wychowania integralnego powinna uwzględniać indywidualność ucznia, jego wszystkie problemy, bez pomijania potrzeb religijnych i duchowych. Wszystko to jednak musi uwzględniać całość, czyli wspólnotę ludzi otwartych na religijną wiarę o nadprzyrodzoność (Stepulak 2014, 39-40). Mówi się również o wychowaniu synergistycznym. Termin ten wywodzi się z greckiego syn – czyli razem oraz ergon – czyli dzieło bądź działanie. Synergia znalazła swoje zastosowanie w wielu współczesnych dziedzinach wiedzy, między innymi: w teorii informacji, ekonomii, energetyce, farmakologii, a także w psychologii i pedagogice. „Synergia w procesie wychowania polega na ścisłym współdziałaniu różnych czynników czy części złożonego układu podmiotów wychowawczych, w efekcie czego pojawiają się nowe właściwości bądź dodatkowe korzyści dla samego wychowania ucznia. Występujące obok siebie elementy synergii bądź osoby działają w taki sposób, że efekt tego działania w wyniku ich interakcji jest większy niż gdyby działały osobno" (Stepulak 2014, 41). Do tego należy dodać, iż wychowanie synergistyczne bierze pod uwag e wszystkie wymiary rozwoju osoby w odniesieniu do poszczególnych sfer rozwojowych, włączając rozwój religijny i duchowy.

Bolączką współczesnych czasów, również w aspekcie chrztu świętego jest mała świadomość ważności życia duchowego. Można postawić pytanie: Który z podmiotów wychowawczych jest odpowiedzialny za wychowanie duchowe? Odnosząc się do naukowej refleksji można by stwierdzić, iż fundament duchowości budowany jest w systemie rodzinnym, który współcześnie pozostaje osamotniony. Warto zatem zwrócić uwagę na pojęcie wychowania integralnego, holistycznego oraz synergistycznego. Pojęci powyższe wyraź nie wskazują na realizację idei wychowania duchowego poprzez ścisłe połączenie wszystkich podmiotów wychowawczych. Bez tego ścisłego współdziałania nie ma mowy o wychowaniu duchowym. „Jeżeli twórcy programów edukacyjnych uważają, iż zakładają one możliwość rozwoju duchowego bez odniesienia do religii, to zawierają w sobie kłamstwo, ponieważ duchowość interpretują bez odniesienia do świata pozazmysłowego. Redukują przy tym pełny, osobowy, całościowy rozwój dziecka, pozbawiając je wymiaru religijnego czy duchowego. W takim rozumieniu szczytem rozwoju psychicznego dziecka jest nabycie autonomicznego poziomu moralność" (Stepulak 2014, 44).

Warto przypomnieć, iż w powojennej pedagogice i psychologii polskiej były podejmowane próby tworzenia koncepcji człowieka jako osoby. Niestety osoba rozumiana była jako mechanizm pozbawiony elementów religijnych i duchowych. „Tomaszewski uważał, że człowiek jako system jest elementem środowiska zdeterminowanym przez potrzeby. Jest jedynie pewnym mechanizmem wszechświata. Również według Reykowskiego człowiek jest zespołem mechanizmów. O aspektach humanistycznych można mówić dopiero wtedy, kiedy człowiek znajdzie najlepszą społeczność umożliwiającą mu własną realizację. Za taką społeczność uważał komunizm w wydaniu marksistowsko-leninowskim" (Stepulak 2013, 66).

Fundamentem wychowania duchowego jest wychowanie religijnego, które oscylują wobec następujących celów:

- Wewnętrznej potrzeby istoty wartości wiary, modlitwy, sakramentów, sumienia oraz świętości.
- Uświadomienia i zrozumienia roli wartości religijnych w życiu człowieka, grup i wspólnot społecznych.
- Akceptacji tych wartości.
- Włączenia wartości religijnych we własną hierarchię wartości, wyznaczając im znaczące miejsce.
- Nabywania cech osobowościowych decydujących o religijności.
- Kształtowanie postaw wartościujących.
- Kształtowanie postaw aktywnych, twórczych wobec wartości religijnych (Mazur 2011, 344)

Małe dziecko otrzymuje na chrzcie imię. Ten gest ten obrazuje indywidualne i niepowtarzalne wezwanie skierowane do niego przez Boga, aby żył z Nim w jedności i miłości. Jeśli nadto nadane imię jest imieniem jakiegoś świętego, to dla ochrzczonego staje się on wzorem świętości oraz jego orędownikiem przed obliczem Boga. Tymczasem dla wielu rodziców imieniny dziecka nie mają takiego znaczenia jak urodziny ich dziecka. W takiej sytuacji.

4. Badania empiryczne maturzystów

W lutym 2025 roku zostały przeprowadzone badania ankietowe klas maturalnych w Zespole Szkół Ponadpodstawowych im. Jana Pawła II w Radzyniu Podlaskim. Badania zostały przeprowadzone dzięki pomocy księży prefektów z parafii i sanktuarium Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Radzyniu Podlaskim (diecezja siedlecka). Ankieta składała się z dwóch części. Część pierwsza to metryczka i deklaracja własnej religijności a część druga to pięć pytań otwartych. Badanie miały charakter dobrowolny. Proces badawczy miał naturę eksploracyjną, stąd nie były stawiane pytania i hipotezy badawcze. Podjęta problematyka badawcza pozostaję w ścisłej korelacji

z hasłem konferencji dotyczącej sakramentu chrztu świętego. W tym kontekście został zaproponowano następujący problem ujęty w formie tematu: *Teologiczne i psychologiczne uwarunkowania sakramentu chrztu świętego w czasach współczesnych.* Celem teoretycznym tej pracy jest ukazanie koncepcji chrztu świętego w wymiarze teologicznym i psychologicznym. Natomiast cel praktyczny dotyczy zaprezentowania wyników powyższych badań duszpasterzom z diecezji płockiej przybyłym na konferencje do Akademii Mazowieckiej w Płocku.

Tabela nr 1. Liczba badanych

L.p.	Płeć	N	%
1.	Kobiety	37	37
2.	Mężczyźni	63	63
	Razem	100	100

Źródło: badania własne

Grupa badawcza liczyła 100 osób w tym 37 kobiet i 63 mężczyzn, uczniów klas maturalnych. Większość badanych stanowili uczniowie technikum, a mniejsza grupa to uczniowie liceum.

Tabela nr 2. Deklarowana religijność

L.p.	Deklarowana religijność	K.	M.	N	%
1.	Bardzo religijny	-	4	4	4.00
2.	Religijny	18	32	50	50.00
3.	Średnio religijny	12	14	26	26.00
4.	Słabo religijny	6	8	14	14.00
5.	Poszukujący	-	3	3	3.00
6.	Obojętny	-	-	-	-
7.	Niereligijny	1	2	3	3.00
Razem		37	63	100	100.00

Źródło: badania własne

Deklarowana religijność maturzystów nie ulega znaczącym zmianom w perspektywie ponad 20 lat, co potwierdzają przeprowadzone przeze mnie badania (Stepulak 1996a, 237-248; Stepulak 1996, 133-137; Stepulak 1997, 375-384; Stepulak 1999, 359-376; Stepulak 2000, 513-521; Stepulak 2001, 301-317; Stepulak 2002, 314-329; Stepulak 2005, 137-157; Stepulak 2005a, 344-360; Stepulak 2005b, 137-156; Stepulak 2007, 125-147; Stepulak 2009, 125-146; Stepulak 2010, 51-75; Stepulak 2010b, 63-80;

Stepulak 2011, 41-63)[1]. W prezentowanych badaniach 50% młodzieży zadeklarowało się jako religijni a 4% jako bardzo religijni. 26% średnio religijny, a 14% słabo religijni. Osoby poszukujące 3% oraz osoby niereligijne również 3%. Wyniki badań nie potwierdzają do końca złożonym deklaracjom religijności

Tabela nr 3. Podaj Własną definicję chrztu

L.p.	Kategorie odpowiedzi	K.	%	M	%	Razem (N)	%
1.	Zmycie grzechu pierworodnego i włączenie do wspólnoty Kościoła	23	62.17	35	55.56	58	58
2.	Chrzest jest pierwszym sakramentem. Początek życia z Bogiem i z Kościołem	11	29.73	22	34.92	33	33
3.	Chrzest to wymuszona sytuacja przez konserwatywną rodzinę tradycja religijna	3	8.10	3	4.76	6	6
4	Nie wiem	_	_	3	4.76	3	3
	Razem	37	100.00	63	100.00		100.00

Źródło: badania własne

Młodzież w adekwatny sposób podaje własną definicję chrztu. 58% badanych twierdzi, iż chrzest to zmycie grzechu pierworodnego i włączenie do wspólnoty Kościoła, a 33% maturzystów uważa, że chrzest jest pierwszym sakramentem. Początek życia z Bogiem i z Kościołem. Jedynie 6% uważa, iż chrzest to konserwatywna tradycja religijna.

Tabela nr 4. Co daje człowiekowi chrzest?

L.p.	Kategorie odpowiedzi	K.	%	M	%	Razem (N)	%
1.	Gładzi grzech pierworodny i włącza do wspólnoty Kościoła.	22	59.46	29	46.03	51	51
2.	Chrzest jest pierwszym sakramentem, który czyni nas dziećmi Bożymi.	12	32.44	10	15.87	22	22
3.	Chrzest to szansa rozwoju swojej wiary	2	5.40	16	25.40	18	18
4	Nie wiem	1	2.70	8	12.70	9	9
			100.00		100.00	100	100.00

Źródło: badania własne

1

Badana młodzież trafnie podkreśla korzyści religijne i duchowe, które wynikają z przyjęcia przez dzieci sakramentu chrztu. 51% młodych ludzi uważa, iż chrzest gładzi grzech pierworodny i włącza do wspólnoty Kościoła, 22% twierdzi, że chrzest jest pierwszym sakramentem, który czyni nas dziećmi Bożymi a 18% stwierdza, że chrzest to szansa rozwoju swojej wiary. W sumie 91% maturzystów we właściwy sposób podaje korzyści płynące z przyjęcia chrztu świętego.

Tabela nr 5. Czy Twoim zdaniem należy (nie należy) chrzcić dzieci? Uzasadnij Swoją odpowiedź

L.p.	Kategorie odpowiedzi	K.	%	M	%	Razem (N)	%
1.	Należy chrzcić dzieci aby wzrastały w wierze	24	64.87	45	71.43	69	69
2.	Nie należy, dziecko w swojej dorosłości zadecyduje autonomicznie	4	10.81	5	7.93	9	9
3.	Decyzja wynika z woli i emocji rodziców, a niekoniecznie z przekonania	4	10,81	3	4.76	7	7
4	Nie wiem	5	13.51	10	15.88	15	15
	Razem	37	100.00	63	100.00	100	100.00

Źródło: badania własne

Maturzyści w 69% odpowiedzi twierdzą, iż należy chrzcić dzieci aby wzrastały w wierze. 9% wyraża przekonanie, że o chrzcie dorosłe dziecko samo wyrazi chęć przyjęcia sakramentu chrztu, 7% uważa, że decyzja o chrzcie dziecka wynika z woli i emocji rodziców, a niekoniecznie z ich przekonania. Warto podkreślić, iż 15 % badanych nie jest w stanie wyrazić swojego stanowiska.

Tabela nr 6. Na ile rodzice naturalni i chrzestni dbają o religijny rozwój ochrzczonych dzieci?

L.p.	Kategorie odpowiedzi	K.	%	M	%	Razem (N)	%
1.	Angażują się w różnym stopniu	25	67.57	36	57.14	61	61
2.	Nie dbają	5	13.51	5	7.94	10	10
3.	Dychotomia postaw. Jedni rodzice i chrzestni dbają inni nie	3	8.11	11	17.46	14	14
4	Nie wiem	4	10.81	11	17.46	15	15
	Razem	37	100.00	63	100.00	100	100.00

Źródło: badania własne

Młodzież miała pewne trudności dotyczące dbania o rozwój religijny ochrzczonych dzieci przez rodziców naturalnych i chrzestnych. 61% maturzystów uważa, że rodzice naturalni i chrzestni dbają w różnym stopniu, różny zatem jest ich stopień zaangażowania. Nie dbają o rozwój dzieci 10%. Zachodzi też wyraźna dychotomia 13%. 15% badanych nie ma świadomości na ten temat.

Tabela nr 7. Dlaczego niektórzy rodzice nie chrzczą Swoich dzieci?

L.p.	Kategorie odpowiedzi	K.	%	M	%	Razem (N)	%
1.	Rodzice są ludźmi niewierzącymi	16	43.24	18	28.57	34	34
2.	Rodzice nie mają takiej potrzeby	5	13.52	15	23.81	20	20
3.	Rodzice uważają, że o chrzcie zadecydują same dzieci, kiedy będą dorosłe	14	37.84	15	23.81	29	29
4	Nie wiem	2	5.40	15	23.81	17	17
	Razem	37	100.00	63	100.00	100	100.00

Źródło: badania własne

Badane osoby podały także motywy, które wskazują podjęcie decyzji o odmawianiu chrztu swoim dzieciom. 34% maturzystów uważa za podstawowy motyw to, iż rodzice są ludźmi niewierzącymi. Natomiast 20% młodych ludzi, że rodzice nie mają takiej potrzeby. 29% młodzieży jest przekonanych, iż rodzice uważają, że o chrzcie zadecydują same dzieci, kiedy będą dorosłe. Odpowiedź: Nie wiem zadeklarowało aż 17% badanych.

Wnioski pastoralne dotyczące sakramentu chrztu świętego

1. Chrzest był fundamentem europejskiej i światowej cywilizacji i kultury. Warunkiem wejścia do grona państw cywilizowanych było przyjęcie chrztu świętego. Na bazie tego wydarzenia powstawała kultura (m.in. literatura, malarstwo, rzeźba, nauka, architektura, teatr, sport). Chrzest zatem ma charakter nie tylko indywidualny, ale również społecznym. Powyższa teza powinna być przedmiotem współczesnego nauczania Kościoła.
2. Badania empiryczne wskazują, iż nie zachodzi wysoka pozytywna korelacja pomiędzy deklaracją religijności a jej praktykowaniem. Wydaje się, iż w tym kontekście zawodzi edukacja i wychowanie w systemach rodzinnym. Chodzi tutaj o takie obszary jak: modlitwa indywidualna i wspólna, lektura Pisma

świętego, czytanie literatury religijnej i duchowej, świadome i uważne uczestnictwo we Mszy świętej.

3. Niski poziom świadomości rodziców naturalnych dotycząca wychowania w wierze religijnej i właściwego rozumienie roli chrztu świętego w ich życiu. Zadanie duszpasterstwa parafialnego.
4. Mało przemyślany wybór rodziców chrzestnych pod względem ich przekonań i postaw religijno-duchowych. Brak im zainteresowania rozwojem religijnym swoich „chrześniaków". W tym aspekcie konieczny jest adekwatny dobór kandydatów na rodziców chrzestnych.
5. Niewłaściwe rozumienie religijności i wychowywania w wierze. Religijność rozumiana jako praktyka uczestniczenia w niedzielnej Mszy św., bez podejmowania trudu osobistej formacji religijna-duchowej. Wiara ma charakter zewnętrzny i apersonalny. Nie ma ścisłej relacji wiary z codziennym życiem. Za dużo religijnych akcji a zbyt mało intensywnej, religijnej formacji.
6. Brak współpracy głównych podmiotów wychowania: szkoły-rodziny-Kościoła. Należy zatem podjąć duszpasterski trud wejścia w relacje interpersonalne w środowisku szkolnym i rodzinnym. Kształtować przekonanie, iż fundamentalnym podmiotem wychowania jest system rodzinny.
7. Podjąć intensywne działania duszpasterskie osamotnionej rodzinie w wychowaniu integralnym, synergistycznym i holistycznym.
8. Jednym ze sposobów i metod jest głoszenie katechez chrzcielnych i niedzielnych kazań tematycznych na temat chrztu świętego.
9. Starać się w duszpasterstwie podnosić kulturę codziennego zachowania wiernych, a przez to zapobiegać trudnościom w życiu religijnym i duchowym. Na bazie kultury osobistej wyrasta dojrzała religijność i duchowość.
10. Należy umiejętnie wykorzystać potencjał dzieci i młodzieży w kształtowaniu osobistej wiary. Chodzi o to, aby zachęcać i uświadamiać jak ważne jest podejmowanie przez rodziców decyzji o chrzcie małych dzieci, a nie zostawiania decyzji swoim dorosłym dzieciom. Do takiej postawy i dojrzewania religijnego niezbędny jest przykład rodziców.
11. W duszpasterstwie unikać konfrontacji z wiernymi, ale warto podjąć osobowy dialog. W ten sposób budujemy kulturę narodu oraz postawy religijne i duchowe.
12. Wybrane kryterium niedojrzałości religijnej. Jednym z istotnych kryterium dojrzałej religijności jest brak umiejętności odróżniania rzeczy istotnych i nieistotnych. Np. zdarza się, iż w czasie Mszy świętej chrzcielnej rodzice i chrzestni są mało zainteresowani Eucharystią, natomiast najbardziej interesujące są elementy, które towarzyszą sakramentowi chrztu. Wysiłki duszpasterskie powinny iść w kierunku zmiany takich postaw.

13. Profilaktyka w kontekście sakramentu chrztu. Można mówić o trzech rodzajach profilaktyki. Po pierwsze działami profilaktycznie (duszpastersko) na rodziców, którzy spodziewają się dziecka. Już wtedy należy podjąć dialog na temat chrztu. Po drugie profilaktyczne działania odnoszą się do rodziców w sytuacji kiedy dziecko przyszło na świat. Po trzecie, chodzi o duszpasterskie działania, które wspierają religijne wychowanie ochrzczonego dziecka.
14. Ważne jest również prowadzenie katechezy dzieci i młodzież dotyczącej wagi sakramentu chrztu.

Zakończenie

Niniejszy artykuł ma charakter teoretyczno - empiryczny. Dwie pierwsze jego części odnoszą się do teologicznych uwarunkowań wobec sakramentu chrztu. Część teoretyczna wprowadza w problematykę sakramentu chrztu. Można tutaj odnaleźć odniesienia do Katechizmu Kościoła katolickiego. Natomiast w drugiej części ukazana są związki pewnych psychologicznych aspektów rozwojowych do sakramentu chrztu świętego. Dwie ostatnie części artykułu mają charakter empiryczny. W artykule zostały ukazane postawy maturzystów wobec istotnych elementów związanych z chrztem. Badania pokazały aktualne poglądy młodych ludzi, ale także zróżnicowaną świadomość co do poziomu wiary religijnej. Należy zatem z pokorą pochylić się nad wynikami badań i wyprowadzić odpowiednie wnioski. Ostatnia część artykułu zawiera bardzo konkretne wnioski pastoralne, które ukazują nowe zadania związane z pracą duszpasterską w kontekście podwyższania świadomości wiernych wobec sakramentu chrztu.

Literatura

Katechizm Kościoła katolickiego. 1994, Poznań: Pallottinum.

Maj, Adam. 2009. Wartości religijne w ujęciu teologicznym. W: K. Chałas, A. Maj (red.), *Wychowanie ku wartościom religijnym*, t. IV, Lublin-Kielce: Jedność, 235-306.

Mazur, Piotr. 2011. *Podstawy pedagogiki pastoralnej*, Kraków 2011: WAM.

Prężyna, Władysław. 1983. Rodzina jako środowisko kształtowania się postawy religijnej, *Roczniki Filozoficzne*, 31, nr 4, 131-169.

Stepulak, Marian, Zdzisław. 1996. Eutanazja jako istotny problem w etyce zawodu psychologa, W: *Eutanazja a opieka paliatywna. Aspekty etyczne, religijne, psychologiczne i prawne*. Lublin: WNS KUL, AM, 133-137.

Stepulak, Marian, Zdzisław. 1996a. Subkultury młodzieżowe: przyczyny, zagrożenia, szanse, *Resovia Sacra. Studia Teologiczno-Filozoficzne Diecezji Rzeszowskiej*. Rok III, 3, 237-248.

Stepulak, Marian, Zdzisław. 1996b. *Wybrane zagadnienia z psychologii religii*, Siedlce: Instytut Teologiczny w Siedlcach.

Stepulak, Marian, Zdzisław.1997. Postawa młodzieży wobec Kościoła w świetle psychologii religii, *Studia Warmińskie*, XXXIV, 375-384.

Stepulak, Marian, Zdzisław. 1999. Udział Kościoła w życiu społeczno-politycznym Polski w świadomości etycznej młodzieży szkół średnich, *Studia Warmińskie*, XXXVI, 359-376.

Stepulak, Marian, Zdzisław. 2000. Wizyta Ojca Świętego Jana Pawła II w Siedlcach w świetle opinii młodzieży klas maturalnych, *Wiadomości Diecezjalne Siedleckie*, 11, 513-521.

Stepulak, Marian, Zdzisław. 2001. Katolicyzm w Polsce na przełomie wieków w opinii maturzystów w świetle psychologicznych badań własnych. W: J. Baniak (red.), *Katolicyzm polski na przełomie wieków. Mity, rzeczywistość, obawy, nadzieje.* Materiały z I ogólnopolskiej konferencji naukowej Zakładu Filozofii Chrześcijańskiej UAM w Poznaniu. 21-23 listopada 2000. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Teologiczny, 301-317.

Stepulak, Marian, Zdzisław. 2002. Rok Jubileuszowy 2000 lat chrześcijaństwa w opinii młodzieży klas maturalnych z diecezji siedleckiej, *Teologia praktyczna*, t. 3. Poznań: UAM, Wydział Teologiczny, 314-329.

Stepulak, Marian, Zdzisław. 2005. Kościół polski w warunkach Unii Europejskiej w świetle badań maturzystów z diecezji siedleckiej. W: M. Chmielewski (red.). *Polska i Litwa – duchowe dziedzictwo w Europie. Homo me.itans,* XXVI, Lublin: TN KUL, 137 – 157.

Stepulak, Marian, Zdzisław. 2005a. Ksiądz - nauczyciel - psycholog w ocenie młodzieży klas maturalnych. Psychologiczne badania własne. W: M. Ledzińska, G. Rudkowska, L. Wrona (red.). *Psychologia współczesna: oczekiwania i rzeczywistość*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej w Krakowie, 344-360.

Stepulak, Marian, Zdzisław. 2005b. Znaczenie muzyki kościelnej we wspólnotach parafialnych. Analiza psychologiczno-pastoralna. W: A. Przybecki (red.). *Teologia Praktyczna*, UAM, Wydział Teologiczny, t. 6, 137-156.

Stepulak, Marian, Zdzisław. 2007. Postawy młodzieży wobec miłości, małżeństwa i rodziny. Badania empiryczne maturzystów z diecezji siedleckiej. W: A. Przybecki (red.), *Teologia Praktyczna*, Poznań: UAM, Wydział Teologiczny, t. 8, 125-147.

Stepulak, Marian, Zdzisław. 2009. Postawy młodzieży wobec Sakramentu Pokuty i Pojednania. Badania empiryczne maturzystów z diecezji siedleckiej. W: A. Przybecki (red.), *Teologia Praktyczna*, Poznań: UAM, Wydział Teologiczny, t. 10, 125 – 146.

Stepulak, Marian, Zdzisław. 2010. Kulty publiczności w świetle badań maturzystów z diecezji siedleckiej, W: A. Przybecki (red.), *Teologia Praktyczna*, UAM w Poznaniu, Wydział Teologiczny, t.11, 51-75;

Stepulak, Marian, Zdzisław. 2010a. *Relacyjny wymiar rozwoju osobowego w systemie rodzinnym*, Lublin: Wydawnictwo KUL.

Stepulak, Marian, Zdzisław. 2010b. Rola ojca w rodzinie w świetle badań maturzystów z diecezji siedleckiej, *Roczniki Nauk o Rodzinie*, Tom 2(57), 63-80.

Stepulak, Marian, Zdzisław. 2011. Postawy młodzieży wobec katechezy szkolnej w świetle badań maturzystów z diecezji siedleckiej. W: A. Przybecki (red.), *Teologia Praktyczna*, UAM w Poznaniu, Wydział Teologiczny, t.12, 41-63.

Stepulak, Marian, Zdzisław. 2013. Koncepcja człowieka jako osoby w psychologii polskiej, W: M.Z. Stepulak (red.), *Koncepcja człowieka w wybranych obszarach psychologii*, Lublin: Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji, 57-74.

Stepulak, Marian, Zdzisław. 2014. Czy szkoła kształtuje czy deformuje duchowość ucznia? Meandry współczesnego wychowania w Polsce, W: W. Kowalski, A. Winiarz (red.), *W służbie szkole i nauce*, Lublin: Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji, 35-54.

Vasta, Ross, Haith, Marshall, M, Miller, Scott, A. 1995. *Psychologia dziecka*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

Strony Internetowe:

http://www.deon.pl/wiara/pytania-o-wiar/co-wnosi-w-zycie-człowieka-chrzest 220245, data dostępu, 2025-03-10, godz. 14.29.